

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

АНАЛІЗ ВИКОНАВСЬКИХ СТИЛІВ

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізація
“Оркестрові струнні інструменти”

Київ 2007

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

АНАЛІЗ ВИКОНАВСЬКИХ СТИЛІВ

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізація
“Оркестрові струнні інструменти”

Київ 2007

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

Загальний обсяг – 54 годин
Практичні – 36 годин
Самостійні – 18 годин

АНАЛІЗ ВИКОНАВСЬКИХ СТИЛІВ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 44 с.

Укладач **Н. С. Дробот** – викладач-методист Херсонського музичного училища
Рецензенти: **Н. А. Ушакова** – старший викладач Сімферопольського факультету Донецької державної музичної академії ім. С. С. Прокоф'єва
О. П. Єргієва – викладач Одеського училища мистецтв і культури ім. К. Ф. Данькевича
Редактор **Є. Д. Колесник**
Відповідальний за випуск **А. І. Ткаченко**

Навчальне видання

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографічний
Ум. друк. арк. 2,56. Наклад 100 прим.

ПП “НОВА КНИГА”

21029, м. Вінниця, вул. Квятека, 20;

Тел./факс: (0432) 52-34-82, 52-34-81

E-mail: zbut@novaknyha.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 2646 від 11.10.2006 р.

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з дисципліни “Аналіз виконавських стилів” спеціалізації “Оркестрові струнні інструменти” призначена для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації.

Програму складено на основі освітньо-професійної програми підготовки молодшого спеціаліста, яка відповідає державним стандартам вищої освіти.

Дисципліна влючас 1 кредит, що складає 54 години, з них практичних – 36 годин, самостійних – 18 годин.

Форми підсумкового контролю визначаються навчальним планом. За навчальним планом у кінці VIII семестру – диференційований залік.

Дисципліна “Аналіз виконавських стилів” відноситься до циклу професійно-практичної підготовки.

Разом з іншими дисциплінами професійно-практичної та професійно-орієнтованої підготовки: “Світова музична література”, “Українська музична література” “Спеціальний клас”, “Методика навчання гри на інструменті”, “Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару” сприяє систематизації знань із світової та української музичної культури в галузі струнно-смичкового виконавства. Спирається на курс “Історія теорії смичкового мистецтва” для оркестрових факультетів консерваторії Л. С. Гінзбурга. Входить до складу дисциплін, що виносяться на Державну підсумкову атестацію (Державний іспит з основ педагогічної майстерності).

Програма складається з таких розділів: пояснювальна записка, методичні рекомендації, рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів, форми підсумкового контролю та критерії оцінювання знань студентів; орієнтовного тематичного плану; тематичного викладу змісту дисципліни та списку рекомендованої літератури.

Навчальний заклад може вносити обґрунтовані зміни до послідовності викладення навчального матеріалу і в розподіл годин за розділами, темами відповідно до обсягу загального бюджетного часу, відведеного на вивчення навчальної дисципліни.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Навчальна дисципліна “Аналіз виконавських стилів” має важливе значення серед інших дисциплін навчального плану циклу професійно-практичної підготовки. Вона дозволяє поглибити знання в галузі історії і теорії смичкового мистецтва. Разом з іншими дисциплінами розширює кругозір та дозволяє всебічно підготувати фахівця до професійної діяльності.

Мета курсу – вивчення особливостей смичкової музики упродовж всіх епох існування струнних інструментів, починаючи від зародження до сучасності.

Навчальні завдання курсу: класифікація епох існування скрипки як інструмента; вивчення творчості видатних композиторів, композиторів-скрипалів кожної епохи; ознайомлення з видатними виконавцями на струнних інструментах; порівняльний аналіз виконання одного музичного твору різними виконавцями; вивчення історії розвитку української смичкової музики; ознайомлення з творами українських композиторів; самостійне вивчення тем студентами.

Курсом підкреслено всебічне визнання скрипкової, альтової, віолончельної і контрабасної шкіл. Навчальний матеріал розподіляється за розділами та темами. Викладається курс у формі практичних занять із використанням ТЗН (аудіо- та відео-матеріалами).

На заняттях велике значення приділяється ілюстративному матеріалу. Доцільно звертати увагу на особливості стилю композитора та виконавця, який трактує той чи інший твір. Застосовується порівняльний аналіз виконання одного й того ж твору різними виконавцями.

Враховуючи невелику кількість годин, при розробці тематичного плану викладачеві дозволяється, при потребі, вносити обґрунтовані зміни у назвах тем, обсязі подачі матеріалу. Викладач також може використовувати інші форми вивчення дисципліни – відвідування концертів, перегляд художніх фільмів тощо.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ЗНАТЬ ТА ВМІНЬ

Після закінчення курсу студенти повинні знати основні жанри смичкової музики, епоху, історію існування та еволюцію скрипки від зародження до сучасності. Знати смичкову творчість видатних композиторів і композиторів-виконавців. Вміти орієнтуватись в особливостях стилістики того чи іншого композитора, епохи. Добре знати видатних виконавців на струнно-смичкових інструментах. Вміти зробити порівняльний аналіз виконання одного твору різними виконавцями.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Відповідно до навчальних планів основною формою підсумкового контролю є диференційований залік. Цей залік може бути проведений в різних формах: тестування, відповіді на питання в усній або письмовій формах, музична вікторина, захист рефератів за творами композиторів, що виконуються студентом на державному іспиті.

Поточний контроль здійснюється упродовж семестру після вивчення розділів та тем. Крім того, до кожної теми можна розробити музичні вікторини за творами струнно-смичкової музики.

Відповідно до положення “Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах”, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 02.06.1993 р. № 161 результати складання диференційованих заліків оцінюються за чотирибальною шкалою: “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”.

“5” (відмінно) – студент досконало вивчає дисципліну, окремі теми. Демонструє розуміння стильових особливостей композитора, епохи. Вивчає струнно-смичкову музику різних епох і напрямлень. Добре знає творчу біографію видатних виконавців на струнних інструментах. Досконало може зробити порівняльний аналіз виконання одного твору різними виконавцями. Дисципліну вивчає із зацікавленням.

- “4” (добре) – студент добре вивчає дисципліну, окремі теми. Демонструє розуміння стильових особливостей композитора, епохи. Вивчає струнно-смичкову музику видатних композиторів різних епох і напрямлень. Знає творчу біографію видатних виконавців на струнних інструментах. Може зробити порівняльний аналіз виконання одного твору різними виконавцями. Дисципліну вивчає із зацікавленням
- “3” (задовільно) – студент вивчає дисципліну погано. Пропускає заняття. Недостатньо розуміє стильові особливості композитора, епохи. Погано вивчає струнно-смичкову музику видатних композиторів різних епох і напрямлень. Погано знає творчу біографію видатних виконавців на струнних інструментах. Робить з помилками порівняльний аналіз виконання одного твору різними виконавцями. Дисципліну вивчає без зацікавлення.
- “2” (незадовільно) – студент вивчає дисципліну погано. Багато пропускає заняття. Не розуміє стильові особливості композитора, погано орієнтується в епохах. Погано вивчає струнно-смичкову музику видатних композиторів різних епох і напрямлень. Погано знає творчу біографію видатних виконавців на струнних інструментах. Не може зробити порівняльний аналіз виконання одного твору різними виконавцями.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Для поглибленого вивчення дисципліни навчальним планом передбачені години для самостійного опрацювання тем студентами. Викладач повинен рівномірно розподілити ці години за темами. Всього 18 годин.

Зміст та обсяг самостійної роботи визначається викладачем у методичних матеріалах, списку підручників, де можна добирати літературу з відповідної теми, конспектах лекцій для вивчення тем студентами самостійно, доборі музичного матеріалу на CD, DVD дисках, касетах та відеофільмах.

Студентам рекомендовано: література, посібники, музична література. Одним із засобів самостійної підготовки можуть бути реферати або доповіді, повідомлення, різноманітні форми позааудиторної роботи.

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва розділу та теми	Кількість навчальних годин		
	загальний обсяг	практичні заняття	самостійна робота
Розділ І. Старовинна струнно-смичкова музика			
Тема 1.1. Історія виникнення скрипки, формування смичка протягом VIII–XVIII ст. Видатні майстри створення скрипки.	2	2	–
Тема 1.2. Жанри старовинної скрипкової музики. Творчість композиторів А. Кореллі, А. Вівальді, Дж. Тартіні.	4	2	2
Тема 1.3. І. С. Бах. Риси стилю. Сонати та партити для скрипки соло. Сюїти для віолончелі соло. Скрипкові концерти.	4	2	2
Тема 1.4. Видатні виконавці сонат і партит для скрипки соло. Роль Г. Кремера та П. Казальса у виконанні скрипкових партит та сюїт для віолончелі соло.	2	–	2
Розділ ІІ. Струнні інструменти в творах віденських класиків			
Тема 2.1. Струнні інструменти в творах композиторів віденської школи. Й. Гайдн.	2	2	–
Тема 2.2. В. Моцарт. Скрипкові концерти – шедеври класичної музики.	2	2	–

Тема 2.3. Великий німецький композитор Л. Бетховен.	2	2	–
Розділ III. Скрипка в творах композиторів-романтиків			
Тема 3.1. Скрипка в творчості композиторів раннього романтизму: Фр. Шуберт, Ф. Мендельсон, Ф. Шопен, Р. Шуман.	2	2	–
Тема 3.2. Розквіт скрипкового романтичного стилю в творчості С. Франка, Е. Лало, Й. Брамса, К. Сен-Санса, А. Дворжака, Е. Гріга та інших.	4	2	2
Тема 3.3. Струнні інструменти у творах композиторів пізнього романтизму. М. Брух, Г. Форте.	2	–	2
Тема 3.4. Творчість для струнних інструментів російських композиторів. П. Чайковський	2	2	–
Розділ IV. Виконавці XIX сторіччя на струнних інструментах			
Тема 4.1. Видатний італійський скрипаль-віртуоз і композитор Н. Паганіні. Роль каприсів у скрипковій літературі.	2	2	–
Тема 4.2. Видатні виконавці першої половини XIX ст.: Л. Шпор, Ш. О. де Беріо, А. В'етан.	2	2	–
Тема 4.3. Видатні виконавці другої половини XIX ст.: Й. Іоахим, П. Сарасате, Е. Шоссон, Е. Ізаї.	2	2	–
Розділ V. Творчість композиторів XX сторіччя			
Тема 5.1. Твори для струнних композиторів імпресіоністів: К. Дебюссі, М. Равель.	2	2	
Тема 5.2. Скрипковий стиль у творчості композиторів XX століття: Б. Барток, Я. Сібеліус, К. Шимановський, П. Хіндеміт, Б. Бріттен, Д. Шостакович, С. Прокоф'єв.	2	2	
Розділ VI. Видатні виконавці XX сторіччя			
Тема 6.1. Видатні виконавці XX сторіччя на струнних інструментах: К. Флеш, Фр. Крейслер, Ж. Тібо, Дж. Енеску, Й. Сіреті.	2	2	

Тема 6.2. Дві яскраві особистості XX сторіччя – Д. Ф. Ойстрах та Л. Б. Коган	2	2	
Тема 6.3. М. Л. Ростропович – видатний віолончеліст XX сторіччя.	2		2
Тема 6.4. Участь у професійних міжнародних конкурсах виконавців на струнних інструментах	2	2	
Розділ VII. Українська смичкова музика			
Тема 7.1. Розвиток української музичної культури. Твори видатних українських композиторів. М. Лисенко, Б. Лятошинський, Л. Ревуцький, В. Косенко, М. Тіц, М. Коляда, О. Філіппенко, М. Скорульський.	6	2	4
Тема 7.2. Творчість сучасних українських композиторів. В. Іщенко, М. Скорик, Ж. Колодуб, М. Сасько та ін.	2	2	
Диференційований залік			
Разом годин:	54	36	18

ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ I. СТАРОВИННА СТРУННО-СМИЧКОВА МУЗИКА

Тема 1.1. Історія виникнення скрипки, формування смичка протягом VIII–XVIII ст. Видатні майстри створення скрипки.

Мета і завдання дисципліни.

Розвиток струнної музичної культури від зародження скрипки до сучасності. Історія виникнення скрипки. Робота Б. О. Струве “Процес формування віол і скрипок”. Пращури скрипки: фідель (вієла), ребек і смичкова ліра.

XV сторіччя – поява двох груп смичкових інструментів. Скрипкова і віольна родини, порівняння їх особливостей. Боротьба віол і скрипок.

Роль контрабасової *violone* – пращура контрабаса. Перші виконавці та композитори на струнних інструментах. Початок формування виконавських стилів, жанрів смичкової музики. Тлумачення термінів *a gamba, a braccio*.

Видатні майстри створення скрипки. Болонська (Гаспар Дуіф-фолпруггар), Брешианська (Гаспар Берлотті, Маджині) та Кремонська (родина Амати, Гварнері та Страдиварі) школи. Інші видатні майстри виготовлення струнних інструментів: Карло Бергонці, Ж. Батист Вільом, Якоб Штайнер, Людвіг Отто, І. Батов, О. І. Леман, М. Підгорний та інші.

Історія виникнення смичка. Поява смичка у західно-європейській культурі у VIII ст. Чотири етапи розвитку смичка. Процес удосконалення смичка з XV до XVIII сторіччя. Вплив на вдосконалення смичка композиторів та виконавців (А. Кореллі, Дж. Тартіні, Л. Шпор та інші). Нововведення Вільйома Крамера (1745–1799 рр.).

Удосконалення Фр. Турта молодшого. Формування сучасного смичка. Дві форми утримання смичка у контрабасистів: німецька і французька.

Тема 1.2. Жанри старовинної скрипкової музики.

Творчість композиторів А. Кореллі, А. Вівальді, Дж. Тартіні.

Основні жанри старовинної скрипкової музики XVIII сторіччя. Сюїта, соната, тріо-соната, *concerto grosso*. Церковний “*da chiesa*” та “камерний” (*da camera*) стилі інструментальної музики. Зв’язок з оперним *bel canto*. Творчість К. Монтеверді, та його роль у створенні складу оркестру.

Арканджело Кореллі (1653–1713 рр.). Його роль у розвитку скрипкового мистецтва. А. Кореллі – викладач, диригент. Творчість А. Кореллі, його роль у розвитку жанру *concerto grosso*. “*Folia*” – художнє і педагогічне значення творів Кореллі.

Антоніо Вівальді (1678–1741 рр.). Роль А. Вівальді в розвитку жанру сольного скрипкового концерту 3-частинного циклу. Програмність творів Вівальді. Життєвий і творчий шлях. Робота в “*Ospedale*”. Творча плідність. Велика кількість творів для різних інструментів.

Концерти ор. 8. “Досвід гармонії і фантазії”. Концерти “Пори року” – зразки програмності А. Вівальді.

Видатні учні А. Кореллі: Фр. Джемініані (1687–1762 рр.), П’єтро Локателлі (1695–1764 рр.). Їх роль у розвитку скрипкового мистецтва. П. Локателлі – попередник Н. Паганіні як віртуоз. Джемініані – новатор виразного звуку.

Дж. Тартіні (1692–1770 рр.) – видатний композитор XVIII століття. Єдність композиторської, виконавської, творчої, педагогічної діяльності. Збірка “Мистецтво смичка” – каденції до сонат, книга “Правила руху смичка”. Штрихова палітра творів Дж. Тартіні. Удосконалення смичка.

Роль Тартіні в розвитку жанрів сольного концерту і сонати. “Покинута Дідона” – одна із знаменитих ранніх сонат Дж. Тартіні. Соната “Диявольська трель” – одна з вершин скрипкової музики XVIII століття. Засоби виразності, мелодизм, віртуозність, технічні труднощі. Порівняння принципів художньої виразності двох сонат.

Тема 1.3. І. С. Бах. Риси стилю. Сонати та партити для скрипки соло. Сюїти для віолончелі соло. Скрипкові концерти.

Скрипка в житті І. С. Баха.

Особливості німецького народного скрипкового виконавства: поліфонічний стиль, техніка акордів, подвійних нот, аплікатура, штрихи. Зв’язок із німецькою народною культурою творів для струнних інструментів І. С. Баха. Жанрові і художні особливості створення сонат і партит для скрипки соло. Геніальність І. С. Баха у поєднанні різних форм і жанрів. Втілення художнього задуму за допомогою засобів музичної виразності, розкриття народних акустичних можливостей інструмента.

Музична мова І. С. Баха – єдність важливих засобів виразності музики – мелодії, гармонії і поліфонії. Чотири типи мелодії. Циклічність всієї форми. Побудова сонат і партит за жанрами та формами. Поліфонічність нового жанру сонати і глибока художня змістовність танців різного походження у партитах. Танцювальні жанри – першооснова для створення ліричних, драматичних, життєрадісних образів. Поєднання стилю і реалізація художнього задуму.

Друга партита (*d-moll*) – соната серед партит. Роль “Чакони” в побудові всієї форми як вершини інструментального стилю сонат і партит, його найбільш удосконалене втілення. Особливість форми “Чакони” – поєднання 3-частинності з варіаційною формою. Музична драматургія “Чакони” – прогресія стиснення.

Г. Кремер, Г. Шерінг – кращі інтерпретатори сонат і партит для скрипки соло.

Сюїти для віолончелі соло, їх особливості. Використання тільки прихованої поліфонії у зв’язку з обмеженістю поліфонічних ресурсів віолончелі.

Роль П. Казальса в інтерпретації віолончельних сюїт. М. Ростропович – остання інтерпретація ХХ сторіччя сюїт. Переосмислення генія І. С. Баха протягом творчого життя видатного художника-виконавця.

Концерти для скрипки з оркестром – *E-dur, a-moll*, подвійний концерт *d-moll*. Їх роль у смичковій літературі.

РОЗДІЛ II. СТРУННІ ІНСТРУМЕНТИ В ТВОРАХ ВІДЕНСЬКИХ КЛАСИКІВ

Тема 2.1. Струнні інструменти в творах композиторів віденської школи. Й. Гайдн.

Роль струнних інструментів у творчості віденських класиків.

Й. Гайдн (1732–1789 рр.) – засновник класичної інструментальної музики, родоначальник сучасного оркестру, батько симфонії і квартету.

Інструментальна творчість Й. Гайдна. Еволюція жанру квартету. Звернення до жанру квартету завдяки чеському композитору Яну Цаху. Історичне значення перших квартетів – відділення самого жанру струнного квартету, сміливе використання гармонії, пошук музичної мови. Формування сонатної форми, 4-частинності квартету.

Інструментальні концерти Й. Гайдна. Скрипкові та віолончельні концерти з оркестром, їх роль у смичковому виконавстві. Сонати для скрипки і фортепіано.

І. Стерн, І. Політковський, Д. Шафран, Н. Гутман та інші виконавці музики Й. Гайдна. Порівняння їх виконавських стилів.

Л. Боккеріні (1732–1805 рр.). Італієць, сучасник Й. Гайдна. Спрямованість до виразності – головна тенденція композиторської та виконавської творчості. Роль Л. Боккеріні у формуванні класичного інструментального стилю в камерній і смичковій музиці. Ранні елементи романтизму в творчості Л. Боккеріні.

Тема 2.2. В. Моцарт. Скрипкові концерти – шедеври класичної музики.

В. А. Моцарт (1756–1791 рр.). Класичний стиль. Яскраві художні образи. Твори для скрипки. Лірико-драматичний початок у музиці. Моцарт – виконавець, геніальний імпровізатор. Роль квартетної музики в творчості В. А. Моцарта. Розвиток жанру квартету. Скрипкові концерти В. А. Моцарта – шедеври скрипкового мистецтва. Особливість музичної мови В. А. Моцарта, “сюрпризи” різного характеру. Простота, ясність, “сонячне сяйво” в музиці композитора – складність виконавства.

Д. Ф. Ойстрах – зразок виконання концертів Моцарта. Концертна симфонія для скрипки і альту з оркестром *Es-dur* – підсумок досягнень В. Моцарта в концертах. Монументальність і величність, зрілість композитора і художника.

Сонати В. Моцарта – чудовий концертний і навчальний матеріал. Свіжість образів, різноманітність і досконалість.

Тема 2.3. Великий німецький композитор Л. Бетховен.

Л. Бетховен (1770–1827 рр.) – видатний німецький композитор. Симфонізм Бетховена і його прояв у творах для смичкових інструментів. Твори для струнних інструментів. Вплив творчості Фьорстера на створення квартетів Л. Бетховена. Струнні квартети – найбільш значна частина бетховенської спадщини в галузі камерного ансамблю. Прагнення до симфонічного розвитку думок. Відображення в квартетах еволюції бетховенського стилю. Шість квартетів ор.18 – яскраві образи: радість життя, гумор, світла лірика.

Сонати для скрипки і фортепіано. Соната № 5 “Весняна” *F-dur*, ор. 24 – середовище світлих пасторальних бетховенських образів, гармонійне злиття з природою. Еволюція стилю Бетховена в сонатах, квартетах протягом життя.

Соната № 9 “Крейцера” *A-dur*, ор. 47. Особливість жанру сонати – соната для фортепіано з облігатною скрипкою написана в концертному стилі. Яскраво індивідуальна драматургія сонати.

Концерт для скрипки з оркестром *D-dur*, ор. 61 – зразок віденського класичного стилю, поряд з “Крейцеровою” сонатою – вершина скрипкової музики Бетховена.

Сонати для віолончелі і фортепіано – перлини камерного віолончельного репертуару. Удосконалене знання можливостей інструменту. Перше звернення до жанру віолончельної сонати після попередників.

Потрійний концерт для фортепіано, скрипки та віолончелі з оркестром. Його значення в історії смичкового мистецтва.

Л. Коган, Г. Шерінг та А. Рубінштейн; С. Ріхтер, Д. Ойстрах та М. Ростропович; Л. Фурньє та А. Шнабель – видатні виконавці музики Бетховена. Порівняння виконавських стилів.

РОЗДІЛ III. СКРИПКА В ТВОРАХ КОМПОЗИТОРІВ-РОМАНТИКІВ

Тема 3.1. Скрипка в творчості композиторів раннього романтизму: Фр. Шуберт, Ф. Мендельсон, Ф. Шопен, Р. Шуман.

Фр. Шуберт (1797–1828 рр.) – перший віденський композитор-романтик. Пісенно-ліричний стиль композитора. Твори для струнних інструментів. Пісенні інструментальні мініатюри – улюблений жанр композитора. Взаємозв’язок розвитку симфонічної та камерно-інструментальної музики Ф. Шуберта. Взаємопроникнення цих жанрів.

Квартети Ф. Шуберта. Квартет *G-dur*, ор. 161 – найбільш драматичний твір композитора. *G-dur* струнний квартет з двома віолончелями ор. 163 – філософський напрямок у шубертівській музиці.

Три сонати для скрипки і флейти, Фантазія *C-dur*. Соната для арпеджіона – віолончельна та альтова редакції.

Ф. Мендельсон (1809–1847 рр.) – німецький композитор, піаніст, органіст, диригент і музично-громадський діяч. Глава ляйпцизької школи. Камерні і сольні твори. Вплив І.Гьоте на особистість Мендельсона. Звернення до німецького романтизму, ліричного настрою, поетичність природи, звернення до образів народної фантастики. Скрипковий концерт (1844 р.) – один з найкращих зразків романтичного концерту (*e-moll*, ор. 64), вершина скрипкової музики. Роль скрипкового концерту в творчості композитора. Виконання концерту різними майстрами ХХ сторіччя: Я. Хейфець, Фр. Крейслер, Д. Ойстрах, І. Стерн, Л. Коган та інші – одночасне виконання концерту.

Проникнення кращих творів Мендельсона романтизмом; відмінність у збереженні ясної, витриманої у класичних традиціях форми; притаманний зв’язок з народно-побутовими жанрами, в першу чергу з піснею. Популярність творів. Досягнення різних національних культур. Вплив творчості І. Баха, Г. Генделя, Шуберта на Ф. Мендельсона.

Ініціатор створення Ляйпцизької консерваторії.

Роль інструментальної музики в творчості Мендельсона. Демократизм, сполучення романтичних тенденцій з класичними тенденціями XVIII–XIX ст. Загальнодоступність народної пісенності, безперечність смаку, м’якість, чуттєвість, фантастична скерцозність, поліфонічність техніки, імітаційна поліфонія. Обновлення поліфонічності пісенністю. Мендельсон – зачинатель романтичного програмного симфонізму; майстер оркестровки, прозорість, легкість фактури, летючі штрихи.

Пісні без слів – популярність 48 п’єс. 8 зошитів (1830) – близькість до побутової вокальної музики, простота викладення, ясність форми. Серед творів Мендельсона у галузі камерного ансамблю виокремлюються 7 струнних квартетів, 2 струнних тріо, струнний октет. Крім того, створення фортепіанних квартетів, квінтетів, сонат для скрипки, віолончелі у супроводі фортепіано.

Слава при житті. Мендельсон – значна фігура в історії німецької музики.

Ф. Шопен (1810–1849) – польський композитор і піаніст, названий у 8 років “польським Моцартом”. Вплив на Шопена польського музичного мистецтва. Роль Шопена у розвитку польської культури. Шопен – один з видатних майстрів-класиків польської музики, її засновник.

Зв'язок з народною творчістю, національними жанрами думи-балади, пісенного і танцювального фольклору, а також сприймання поряд з традиціями західно-європейських класиків досвіду своїх польських попередників і старших сучасників, багатство і благородство почуттів, поетичність образів, найвища композиторська майстерність. Вплив музики Шопена на музичну культуру інших країн, продовження й розвиток його традицій в наш час.

Віолончельна соната *g-moll*, op. 65 (1846) – шедевр віолончельної музики.

Ф. Шуман (1810–1856 рр.) – геніальний німецький композитор. Представник романтизму у мистецтві. Продовжувач романтичної і демократичної лінії німецького романтизму. Новаторська сміливість, тонкість художніх порівнянь, безпосередність, гостра душевна чуйність творів композитора. Твори для струнних інструментів.

Концерт для віолончелі з оркестром *a-moll* та концерт для скрипки з оркестром *d-moll*. Новаторські принципи, втілення задумів композитора в цих творах.

Струнні квартети. Розвиток бетховенської традиції, епічність і народність. Боротьба за внутрішній тематичний зв'язок. Посилення жанрових елементів симфонії. Найбільш тонка, колоритно-вишукана лірика і мальовничість. Наскрізнний розвиток тематичного матеріалу.

Струнні ансамблі.

Тема 3.2. Розквіт скрипкового романтичного стилю в творчості С. Франка, Е. Лало, Й. Брамса, К. Сен-Санса, А. Дворжака, Е. Гріга та інших.

С. Франк (1822–1890 рр.) – бельгійський композитор, органіст. Навчання у Парижі. Риси романтизму: лірика, патетика, масштабність музичної драматургії. Соната для скрипки і фортепіано, присвячена Е. Ізаї – 1886 р. Сполучення романтичної образності з класичною виразністю стилю, захоплення та суворість, вільність висловлювання і чіткої структурної організації, узагальненість і інтелектуальність. Поєднання французької і бельгійської культур.

Е. Лало (1823–1892 рр.) – французький композитор, походженням з Іспанії. Значення інструментальної творчості Е. Лало. Досягнення в

концертних жанрах: багатство і різноманітність ритму, колоритність інструментовки, гармонічність засобів виразності. Створення нового типу концерту. “Концерт-сюїта”. Іспанська симфонія і віолончельний концерт – популярні твори сучасного концертного репертуару. Лало – ініціатор створення національно-музичного товариства в Парижі.

Й. Брамс (1833–1897 р.) – німецький композитор. Життя і творчість. Людяність до інших та вимогливість до себе. Симфонії і концерти Й. Брамса – значне явище в музиці ХІХ ст. Вільна імпровізаційність і поемний склад. (Драматизм – від Бетховена, пісенність, народність – від Шуберта, розповідність – від Шумана).

Скрипковий концерт *D-dur*, op. 77 – 1878 р. – кращий твір цього жанру. Зв'язок з 2-ою симфонією. Подвійний концерт для скрипки і віолончелі *a-moll*, op. 102 (1887 р).

Камерно-інструментальні твори. Тонка обробка деталей фортепіанного тріо; два струнних секстети, три фортепіанних квартети, дві віолончельні сонати, три скрипкові та фортепіанний квінтет.

Скрипкові сонати – яскраві, неповторно індивідуальні за образним змістом.

К. Сен-Санс (1835–1921 рр.) – вундеркінд, композитор, виконавець на фортепіано, органіст. Особливості жанру композитора. Поєднання неокласицизму із сентименталізмом, романтизмом.

Камерно-інструментальна творчість. Три скрипкових концерти для скрипки з оркестром: перший – *C-dur*, op. 58, другий – *A-dur*, op. 20, третій концерт для скрипки з оркестром, *h-moll*, op. 61, присвячений П. Сарасате.

Два концерти для віолончелі з оркестром. Перший концерт для віолончелі з оркестром *a-moll*, op. 38 – одночасний. Притаманні риси галантного стилю, майстерність написання оркестрової партії. Другий концерт для віолончелі з оркестром *d-moll*, op. 119, двочастинний.

Перший струнний квартет *e-moll*, op. 112, присвячений Е. Ізаї.

Фортепіанний квартет *B-dur*, op. 41.

Тріо для фортепіано, скрипки і альту *F-dur*, op. 18 – один з кращих творів композитора. Чарівність душевної бадьорості та лабільності, легкості, пластики, почуттів. Тріо № 2 *e-moll*, op. 92.

Перша соната для віолончелі і фортепіано *c-moll*, op. 32. Друга соната *F-dur*, op. 23 1905 р. – сувора традиція Бетховена.

Перша скрипкова соната *d-moll*, оп. 75.

Чудові твори малої форми для струнних інструментів. Інтродукція і рондо-капрічіозо, оп. 28, 1863 р. – п'єса для скрипки з оркестром – розуміння скрипкової віртуозності. Істотність скрипки і прозорість оркестру. Колискова для скрипки, оп. 38. Романс для скрипки з оркестром (або фортепіано), оп. 48). “Гаванка” для скрипки з оркестром, оп. 83. *Allegro appassionato* для віолончелі з оркестром (оп. 43) – популярна п'єса.

Серенада для фортепіано, органа, скрипки і альтя, оп. 15 – 1865 р.

Септет для труби, двох скрипок, альтя, віолончелі і фортепіано, *Es-dur*, оп. 65 – в дусі старовинної сюїти.

Вальс-каприс для фортепіано і струнних “Весільний пиріг” оп. 76.

“Карнавал тварин” для 2-х фортепіано, двох скрипок, альтя, віолончелі, контрабаса, флейти, кларнета, фісгармонії, ксилофона і челести – найпопулярніший твір композитора.

А. Дворжак (1841–1904 рр.) – видатний чеський композитор. Твори для струнних інструментів. Скрипковий концерт *a-moll*, оп. 53, присвячений Й. Іоахиму. Участь Й. Іоахима у створенні концерту. А. Дворжак – майстер великої форми: новизна, самобутність, слов'янська широта мелодій, багатство думок, цікаві музичні знахідки. Роль оркестру і партії соліста. Перший виконавець концерту для скрипки з оркестром – Олдржичек.

Концерт для віолончелі з оркестром *h-moll*, оп. 104 – кращий твір композитора. Популярність концерту серед видатних виконавців-віолончелістів світу. Життєстверджуючий характер як заклик до перемоги над негараздами. Епічні риси, драматизм, поетичність, ліризм. Новаторство концерту: чеські народні інтонації, танцювальний ритм, симфонічність розвитку, багатство партитури. Монументальність форми – симфонія-концерт. Присвячення Ганушу Вігану. Перше виконання Лео Стерном (1862–1904 рр.) – учнем Піагті, Кленгеля, К. Давидова. Віолончельний концерт – улюблений твір П. Казальса.

Е. Гріг (1843–1907 рр.) – норвезький композитор, музичний діяч. Яскравий представник норвезької школи. Вплив композиторської творчості Р. Шумана, Ф. Шуберта і Ф. Мендельсона. Соната для скрипки і фортепіано (оп. 8).

Ініціатор створення першої музичної академії у Норвегії.

Підтримка Ф. Ліста у творчості. Дружба з П. Чайковським. Вплив народної музики у струнному квартеті. Пропаганда творчості композиторів Європи. Використання народних ладів, використання діатонічних ладів (лідійського мажору), яскраві суміщення акордів різних функцій, органний пункт, гостра ритміка, вплив німецького романтизму. Відчуття світла, повітря і простору. Наближення до К. Дебюссі. Камерні твори: Три сонати для скрипки і фортепіано, соната для віолончелі і фортепіано, два струнних квартети – почуття природи смичкових інструментів; вплив народних скрипалів, втілення ритмів норвезького танку. Третя скрипкова соната, соната для віолончелі і фортепіано – ліричні народні наспіви.

Монументальність струнного квартету (ніби “камерна симфонія”) – яскравість “оркестрової” манери письма.

Тема 3.3. Струнні інструменти у творах композиторів пізнього романтизму. М. Брух, Г. Форе.

М. Брух (1839–1920 рр.) – німецький композитор та диригент. Творчість Бруха – пізньоромантичний стиль. Перший концерт для скрипки з оркестром *g-moll*. Три концерти для скрипки з оркестром. “Шотландська фантазія”. *Adagio appassionato* для віолончелі. Єврейська мелодія. *Adagio* на кельтські теми. Аве Марія. Шведські танці; пісні і танці на російські та шведські мелодії для скрипки і фортепіано.

Г. Форе (12.05.1845 – 4.11.1924) – французький композитор, органіст, диригент, викладач, музичний критик, музичний громадський діяч. Член інституту Франції (1909).

Навчання у К. Сен-Санса, його роль у житті Форе. Виховання видатних композиторів М. Равеля, Дж. Енеску, Л. Обера та інших. Засновник та керівник Національного музичного товариства (1871). Вплив на розвиток французької культури. Підготовка разом з К. Сен-Сансом епохи К. Дебюссі і М. Равеля, в той же час – орієнтація на класичні, романтичні традиції.

Коло образів – мрійливість і споглядальна лірика, музичний пейзаж. Камерно-інструментальна музика, мініатюра. Закінченість і витонченість форми, винахідливість гармонічної мови.

Тема 3.4. Творчість для струнних інструментів російських композиторів. П. І. Чайковський.

Художнє значення скрипкової творчості російських композиторів. Розквіт російського скрипкового концерту в творчості П. Чайковського, О. Глазунова, Арєнського, Конюса. Концерти П. І. Чайковського та О. Глазунова – видатні твори цього жанру у світовій скрипковій літературі. Скрипкові п'єси П. Чайковського “Меланхолічна серенада”, “Вальс-скерцо”, “Роздум”, “Скерцо”, “Мелодія” і О. Глазунова “Роздум”, “Мазурка-оберек”.

П. І. Чайковський (1840–1893) – російський композитор, диригент, музично-громадський діяч. Сила впливу музики – надзвичайне мелодичне багатство і виразність. Тісний зв'язок з інтонаційним строем російської народної пісні і міського романсу. Проникливий художник – психолог, знавець внутрішнього світу людини у різних проявах – від м'якої ліричної задушевності до захоплюючого трагізму. Світлий життєстверджуючий початок, втілення його у картинах народної творчості або у прекрасних поетичних образах.

Широке та різноманітне коло образів, жанрових елементів сюжетів у серенаді для струнного оркестру “Італійське капріччіо”.

Видатний внесок Чайковського у розвиток концертного жанру. Концерт для скрипки з оркестром *D-dur*, оп. 35, 1878 – один із кращих зразків цього жанру в світовому музичному репертуарі. Віртуозний розмах, істотна симфонічність, темпераментність музики, блискучість та соковитість колориту.

Створення Чайковським перших класичних зразків російського струнного квартету. 1-й *D-dur*, оп. 11, 1871 та 2-й *F-dur*, оп. 22, 1874 – народно-побутові і ліричні образи. Значення фортепіанного квінтету, пройнятого скорботно-елегічним настроєм, а окремими моментами – трагічним.

Тріо “Пам'яті великого художника”, присвячене М. Рубінштейну – масштабна глибина змісту, “симфонічна музика”, зроблена тільки для тріо.

Струнний секстет “Спогади про Флоренцію” – поєднання легкості, прозорості звучання з високою поліфонічною майстерністю. Вплив творчості Чайковського на других композиторів – О. Глазунова, О. Скрабіна та інших.

РОЗДІЛ IV. ВИКОНАВЦІ ХІХ СТОРІЧЧЯ НА СТРУННИХ ІНСТРУМЕНТАХ

Тема 4.1. Видатний італійський скрипаль-віртуоз і композитор Н. Паганіні. Роль каприсів у скрипковій літературі.

Н. Паганіні (1782–1840 рр.) – яскравий представник віртуозно-романтичного стилю. Життєвий і артистичний шлях Паганіні. Новаторський стиль. Єдність композиторської творчості і виконавських принципів.

Яскраві образи, романтична схвильованість, естрадність, драматизм, віртуозність. Риси реалізму в творчості Н. Паганіні. Імпровізація, багатство штрихів – ознаки віртуозно-романтичного напрямлення.

Роль **24 каприсів** Н. Паганіні у скрипковому репертуарі виконавців, скрипковій музичній культурі. Каприси – унікальне явище музичного мистецтва. Початок ери романтизму. Порівняння каприсів з сонатами і партитами І. С. Баха за значенням. Розкриття можливостей інструменту поліфонічно – у І. С. Баха; гамфонно-гармонічно – у Паганіні.

Складність виконання каприсів музикантами ХІХ сторіччя. Порівняльний аналіз виконання каприсів видатними скрипалями Л. Коганом, С. Стадлером, І. Ойстрахом.

Звернення до каприсів Н. Паганіні видатних композиторів – Й. Брамса, С. Рахманінова.

Скрипкові концерти Н. Паганіні. Концерт № 1 *D-dur*. Епічність розмаху і широта дихання. Поліжанровість, героїчність, романтизм, лірика і феєрична скерцозність.

Кантабіле – популярна п'єса серед учнів.

Тема 4.2. Видатні виконавці першої половини ХІХ ст.:

Л. Шпор, Ш. О. де Беріо, А. В'єтан, Г. Венявський.

Л. Шпор (1784–1859 рр.) – видатний німецький скрипаль і великий композитор, який писав опери, симфонії, концерти, камерно-інструментальну музику. Роль скрипкових концертів, що сприяли розвитку цього жанру і були єдиною ланкою між класичним і романтичним мистецтвом. Сполучення сентименталізованої романтики і німецького глибокомисленого педантизму. Нововведення Шпора у зручність гри

на скрипці та диригуванні. Л. Шпор – талановитий викладач. Значення “Школи гри на скрипці” Л. Шпора у педагогіці XIX ст.

Ш. О. де Беріо (1802–1881 рр.) – глава бельгійської скрипкової школи XIX ст., видатний викладач, який випередив свою епоху. Популярність “Школи гри на скрипці”. Тричастинна з додатком “Трансцендентальна школа” – 60 етюдів.

Видатні учні Ш. Беріо – А. В’єтан, Е. Серве, Е. Ізаї. Зв’язок з традиціями французької скрипкової школи Віотті – Байо. Сентиментально-романтичний характер творів: елегантність, чуттєвість, граціозність, витонченість.

А. В’єтан (1820–1881 рр.) – видатний виконавець. Зв’язок з традиціями класичної французької скрипкової школи Віотті – Байо – Роде з одного боку; вплив Беріо, Бетховена – з другого. Вплив романтичних принципів. Романтик і класик: “Щаслива середина між класицизмом і романтизмом”.

А. В’єтан – блискавичний віртуоз. Попередник Лауба, Іоахима, Ауера. А. В’єтан – класик скрипкового мистецтва, видатний інтерпретатор музики Л. Бетховена.

Г. Венявський (1835–1880 рр.) – видатний польський скрипаль, віртуоз і композитор. Блискавична постать віртуозно-романтичного мистецтва першої половини XIX ст. Фантастичність, норовиста імпровізаційність, блискавичні ефекти, гаряча емоційність – ті якості, які відрізняють його стиль.

Громадська діяльність. Участь разом з Антоном Рубінштейном у створенні С.-Петербурзької консерваторії. Перший професор із класу скрипки та камерного ансамблю. Гра у квартеті. Турне по США з Антоном Рубінштейном. Робота в Брюссельській консерваторії, замість А. В’єтана. Кращий учень – Е. Ізаї.

Концерт № 2 – популярний репертуар для студентів і виконавців.

Тема 4.3. Видатні виконавці другої половини XIX ст.:

Й. Іоахим, П. Сарасате, Е. Шоссон, Е. Ізаї.

Й. Іоахим (1831–1957) – видатний угорський скрипаль, композитор і викладач; яскравий представник інтерпретаторського напрямлення у скрипковому мистецтві другої половини XIX ст.

Дружба з Р. Шуманом. Присвячення Р. Шумана Й. Іоахиму фантазії для скрипки ор. 131.

Й. Іоахим – кращий інтерпретатор музики І. С. Баха, Л. Бетховена. Перший редактор тлумачення сонат і партит для скрипки соло І. С. Баха, аранжування “Угорських танців” Й. Брамса, написання каденцій до концертів В. Моцарта, Л. Бетховена, Віотті, Й. Брамса, що використовуються й зараз. Перший виконавець концерту Й. Брамса.

Суворий класик. Організатор кращого квартету у світі. Твори для скрипки з оркестром: *Andante* і *Allegro*, ор. 1, *Романс*, ор. 2; декілька увертюр для оркестру, три концерти для скрипки з оркестром, кращий – на угорські теми. Значення “Школи” Й. Іоахима. Кращий учень – Л. Ауер.

П. Сарасате (1884–1908) – іспанський віртуоз, Паганіні XX ст., король виконання каденцій, сонячно-світлий художник. Виконавський стиль Сарасате: точність, легкість, граціозність техніки; краса і кришталева чистота тону. Присвячення видатних композиторів П. Сарасате: К. Сен-Санс – Концерт № 3 для скрипки з оркестром, “Інтродукція і рондо-капрічіозо”; Е. Лало – Концерт № 1, “Іспанська симфонія”; М. Брух – концерт № 2, “Шотландська фантазія”; Г. Венявський – Концерт № 2 та інші.

Твори для скрипки П. Сарасате. “Іспанські танці”, “Циганські наспіви”, Фантазія на мотиви з опери “Кармен” Ж. Бізе, “Інтродукція і тарантела” – цінний вклад до концертного репертуару скрипалів. Яскраві концертні твори, романтичні; присутність духу Іспанії. Фантазія – близькість творам Н. Паганіні. П. Сарасате – перший із скрипалів, чия гра була записана на платівки.

Е. Шоссон (1855–1899) – французький композитор. Твори для скрипки. Ясність, простота, витонченість, мрійна лірика. Вплив М. Массне, потім Р. Вагнера, С. Франка. Дружба з К. Дебюссі. Вплив раннього імпресіонізму. Поема для скрипки з оркестром (1896 р.) – особлива популярність, високо оцінена К. Дебюссі. Інші камерно-інструментальні твори: фортепіанні тріо *g-moll*, квартет, струнний квартет *c-moll*, концерт для скрипки і фортепіано, 6 сонат для скрипки соло.

Е. Ізаї (1858–1931) – національна гордість бельгійського народу. Назва його ім’ям конкурсів у Брюсселі. Наслідувач бельгійської і

французької скрипкових шкіл. Учень Г. Венявського і А. В'єтана. Поет скрипки. Артистизм і емоційність Робота у Берлінському оркестрі. Роль А. Рубінштейна у житті Е. Ізаї.

Присвячення йому сонати С. Франка, поеми Е. Шоссона. Виконання творів Е. Шоссона: тріо, концерту, квартету. Дружба з К. Дебюссі. Присвячення К. Дебюссі квартету, "Ноктюрнів" Е. Ізаї.

Пропаганда нових творів. "Клуб 20-ї". Професор консерваторії. Дружба з П. Казальсом.

РОЗДІЛ V. ТВОРЧІСТЬ КОМПОЗИТОРІВ ХХ СТОРІЧЧЯ

Тема 5.1. Твори для струнних інструментів композиторів імпресіоністів: К. Дебюссі, М. Равель.

К. Дебюссі Клод Ашиль (1862–1918 рр.) – французький композитор, представник імпресіонізму в музиці. 70–90 рр. – період формування творчої індивідуальності композитора. Вплив творчості Ш. Гуно, Ж. Массне, Г. Берліоза, К. Сен-Санса, живопису імпресіоністів та поезії символістів. Риси стилю К. Дебюссі: мрійна та витончена чуттєвість, притаманність вишуканого колориту, стриманий ліризм та схвильований порив до радощів. Перші твори: тріо G-dur (1880) (наз. "дуже дитяче"), сюїта для віолончелі з оркестром. "Інтермеціо" (1880–1884 рр.).

Початок 90-х років – декілька інструментальних творів: струнний квартет (*g-moll*, ор.10, 1893 р.) Вплив С. Франка – принцип монотематизму, Е. Гріга – контрастність, гострота ефектів малюнків і мальовничість, О. Бородіна – риси ліричної захопленості східним колоритом. Але насамперед – це пошук свого особливого стилю імпресіонізму.

Останній період творчості (1905–17 рр.) – протиставлення сил добра і справедливості варварським агресивним силам війни, тенденція неокласицизму. Головне завдання композитора – оспівування краси на противагу жахам війни.

Соната для віолончелі і ф-но (*d-moll*, 1915 р.) присвячена дружині – прояв неокласицизму, наповненість багатого фантазії, але зайвість минулої чуттєвості. Протиставлення жорстокості війни ніжності, людяності, витонченості – гармати не можуть знищити порце-

ляну. Устремління до стилізації, до сонат XVII–XVIII ст. з втіленням програмності старовинної італійської комедії. Характерна для сонати ясність конструкції та граничний лаконізм. Винахідливість у пошуках ритму, гармонії і фактури. Соната – улюблений твір композитора.

Соната для флейти, альту і арфи (1915 р.).

Соната для скрипки і ф-но (*g-moll*, 1916 р.) – останній твір композитора. Риси пізнього періоду творчості – прояв рис скорботи, тривоги.

М. Равель (1875–1937) – французький композитор, представник імпресіонізму в музиці. Навчання гри на фортепіано (переможець, I премія – 1891 р.) Заняття композицією у Ш. Рене (учня Деліба), Е. Песара, Г. Форе.

Соната для скрипки і ф-но (1897 р.) Виконання разом з Дж. Енеску. Вплив творчості Г. Форе, К. Дебюссі, Саті, Рамо та Куперена.

Створення першого квартету *F-dur* (1902–1903 рр.), присвяченого Г. Форе. Перше виконання 5.03.1904 р. Класична суворість форми, цікаві виконавські прийоми, раціоналістичний початок.

Інтродукція і *Allegro* для арфи у супроводі струнного квартету, флейти і кларнета. Розкриття можливостей інструмента, пластичність і ясність мелодії, вільна сонатна форма. Зразок раннього ліричного стилю композитора, наближеного до квартету, але характерне більш світлим колоритом.

Тріо для фортепіано, скрипки і віолончелі (1914 р.). Зв'язок з баскським фольклором: створення свого особливого тематичного матеріалу на фольклорній основі, іноді звернення до автентичних мелодій. Присвячення тріо А. Жедальжу. Рання неокласична ідея, яку композитор використовував пізніше. Чудове знання специфіки кожного інструмента, суворість характеру, підкреслена конструктивність, лінійне голосоведення – основні риси тріо. 28.01.1915 р. – перше виконання тріо А. Казеллоу, Дж. Енеску і Л. Фойерманом.

Соната для скрипки і віолончелі (1920–1922 рр.) – перехід на позиції неокласицизму, зв'язок з французькими традиціями XVIII ст., новий лінійний стиль, витончений імпресіонізм. Відмова від привабливості гармонії заради переважання мелодії. Присвячення К. Дебюссі.

Рапсодія "Циганка" для скрипки і ф-но (1923 р.), присвячена скрипачці І. д'Араньї. Дань творчості Ф. Ліста. Проба сил у створенні кон-

цертної віртуозної п'єси. Сольна партія, написана у блискавичному концертному стилі, оркестрова партія – французька елегантність, витонченість, тонке сполучення скрипки з оркестром.

“Мадагаскарські пісні” для голосу, ф-но, флейти, віолончелі – значне досягнення композитора в галузі камерної музики. Написання твору на замовлення американської меценатки Елізабет Спрінг.

Соната для скрипки і фортепіано (1927 р.). Присвячення Е. Журдан. Підкреслення тембрової різниці між інструментами – партнери у дискусії, використання політональності, блюзу у II ч. Вперше виконана 30 травня 1927 р. Дж. Енеску і автором. Включена до репертуару видатних виконавців.

Тема 5.2. Скрипковий стиль у творчості композиторів ХХ століття: Я. Сібеліус, Б. Барток, К. Шимановський, С. Прокоф'єв, П. Хіндеміт, Д. Шостакович, Б. Бріттен.

Я. Сібеліус (1865–1957 рр.) – фінський композитор і диригент. Скрипаль. Перші твори для камерно-інструментального ансамблю. Дипломні роботи – Струнне тріо (1887) і Квартет (1889). Сполучення класичних та романтичних традицій. Колорит фінського музичного фольклору, сувора північна природа, поетичний образ національного епосу “Камвала”, історичне минуле і проблеми сучасного життя фінського народу. Органічне перетворення рис фінської музики і поетичного фольклору співців без використання цитування народної музики.

Струнний квартет “Внутрішні голоси” (*Voces intimae*, 1909) – єдиний видатний твір камерно-інструментального жанру. Відображення глибоко інтимних почуттів композитора – проникнення трагічним настроєм.

Концерт для скрипки з оркестром *d-moll*, ор. 47 (1905) – один з кращих творів Сібеліуса, написаний з тонким знанням сутності природи інструменту з дійсно симфонічним розмахом. Значення концерту для світової скрипкової літератури. Романтична свобода та суворість, глибина, самотність, широта дихання, блискуча і експресивна віртуозність.

Б. Барток (1881–1945) – угорський композитор, піаніст, музикознавець-фольклорист і викладач. Вплив Ф. Ліста, Р. Штрауса та

К. Дебюссі на ранню творчість композитора. Дослідження угорського, румунського фольклору та використання в творах. Сполучення архаїчних елементів селянського фольклору з гостро-динамічними засобами сучасної гармонії, поліфонії, інструментальної фактури.

Новаторська направленість творчості квартетів №№ 1, 2.

Вплив європейського модернізму на творчість Б. Бартока: І. Ф. Стравінського, А. Шонберга у двох скрипкових сонатах, квартетах №№ 3, 4. Використання лінійної поліфонії; жорсткість, ударно-шумові звучання.

“Музика для струнних, ударних та челести” – ідеї гуманізму і братства. Тріо “Контрасти” для кларнета, скрипки і фортепіано (за замовленням Б. Гудмена, 1938 р.)

Дивертисмент для струнного оркестру (1939) – сполучення угорського фольклору, фольклору південно-східної Європи з емоційною, динамічною напругою музики.

“Румунські танці” (1915), дві рапсодії для скрипки (1928) – використання мажоро-мінорної системи, пошук нового метроритму, зміни розмірів, вживання несиметричного групування мотивів у середині одного такту (болгарський ритм), використання хибних акцентів на слабких долях такту, поліритмія. Широке використання пентатоніки, квартових інтонацій, звернення до старовинних діатонічних ладів.

Б. Барток – громадський діяч. Участь у Міжнародному конгресі захисту культури.

К. Шимановський (1882–1937 рр.) – польський композитор, піаніст, викладач, музично-громадський діяч і музичний критик. Рис раннього сполучення тенденцій неокласицизму з музикою пізніх романтиків. Захоплення культурою Сходу, вплив Штрауса, К. Дебюссі, і М. Равеля у ранній творчості; в зрілому віці – сполучення класицизму з імпресіонізмом. Наближення до творчості О. Скрейбіна. Головний виразний засіб – яскраво-звукова палітра оркестру, хору або окремого інструмента. Поява цього в творах для скрипки – цикл з трьох поем “Міфи”, ор. 30, 1-й концерт, ор. 35.

Звернення до музики епохи Ренесансу. Вплив гуральської музики (польського народу у м. Закопані) у 2-му скрипковому концерті – кращий твір композитора.

Поєднання народної і професійної музики, класичного і сучасного мистецтва.

Боротьба з консерватизмом у польській музиці, затвердження національної самостійності і високий професіоналізм. Композиторська, піаністична і публіцистична пропаганда національного мистецтва.

С. Прокоф'єв (1891–1953) – радянський композитор, піаніст і диригент. Народний артист РСФСР (1947 р.).

Дореволюційний період творчості – інтенсивність пошуків і напруга стилістичної еволюції. Мужність, стихійність конструктивізму. У кращих творах цього періоду – енергія ритмів, сміливе розширення рамок тональності за рахунок поліладових і плакатнобарвистих поєднань звуків. Разом з цим продовження традицій М. П. Мусоргського та інших російських класиків. Перший концерт для скрипки з оркестром.

Початок 20-х років – пошук найбільш ускладненого хроматизованого стилю. Знаходження емоційної пом'якшеності і просвітлення стилю в сонаті для 2-х скрипок (1932).

20–30-ті роки – Перший квартет: виконання за кордоном в бібліотеці конгресу у Вашингтоні.

Радянський період творчості – плідний пошук, нові ідеї, тематика, лірика збагачена синтезом традиційних тональних і мелодичних засобів зі стилістичними досягненнями музики ХХ століття. 2-й концерт для скрипки з оркестром g-moll, ор. 63, 1935 р.

У роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. роздуми про долю Росії у тяжку годину – 2-й струнний квартет на кабардинські теми, 1941 р.

Останні твори – споглядальність, світле упокорення. Соната для віолончелі і фортепіано, 1949 р. Концерт-симфонія для віолончелі з оркестром, казково-епічна перша соната для скрипки з оркестром (1938–46 рр.), присвячена Д. Ойстраху – масштабність, новизна колористичних і конструктивних рішень.

Поряд з Б. Бартоком, П. Хіндемітом, І. Стравінським, Д. Шостаковичем рішуче поновлення образного і стилістичного складу музичного мистецтва, поєднання класичних традицій. Розвиток мелодичних ліній, збагачення свіжістю модуляційних зрушень, затвердження чітких ладових устоїв з одночасним розширенням і ускладненням тональної системи. Гармонія поліладова. Популярність С. С. Прокоф'єва.

П. Хіндеміт (1895–1963) – німецький композитор, диригент, музичний теоретик, виконавець на альті і віолі д'амур. Очолення руху неокласицизму. Вплив творчості І. С. Баха. Епічність змісту творів Хіндеміта. Майстер інструментальної музики в ранніх творах. Сонати для струнних інструментів, струнні квартети, твори для оркестру “Камерна музика”, “Концерт для оркестру”. Створення музики для виконання аматорськими шкільними колективами. Захист тонального принципу в музиці як засобу проти анархії та свавілля у творчості. Боротьба проти авангардизму в музиці – конфлікт композитора з представниками цього напрямку.

Д. Шостакович (1906–1975) – радянський композитор, піаніст, викладач і громадський діяч. Творчість – класика ХХ століття. Спирання на традиції світової культури минулого. Поєднання філософа і художника-громадянина, борця проти фашизму. Введення до творів цитат відомої музики – демократизація творчості (8-й, 15-й квартети). Музика до художніх фільмів. Предвосний період творчості – виділення камерно-інструментального жанру. Соната для віолончелі і фортепіано (1934), 1-й струнний квартет (1938) – один із самих сонячних, життєрадісних творів. Фортепіанний квінтет (1940) – велич, філософська глибина, ліризм, синтез стильових елементів, цілісність і конструктивна логіка.

1-й концерт для скрипки з оркестром (1948) – новий етап у творчості. Широке втілення пісенного голосу, використання вокальних прийомів, розвитку тематизму в інструментальній музиці. Спирання на національні традиції.

11-й струнний квартет (1966), 2-й концерт для віолончелі з оркестром (1966) – билинно-епічний склад.

13-й струнний квартет, сонати для скрипки і фортепіано (1968) – використання 12-ти тонових рядків з неповторними звуками. Поглиблена психологічна тематика. Камерне мислення (рання творчість – симфонізм, масштабність). Цикл із 7-ми романсів на слова О. Блока для сопрано, скрипки, віолончелі та фортепіано (1967) – перлина романсової творчості Шостаковича, схрещення вокальних і камерно-інструментальних жанрів. 14-й, 15-й струнні квартети – ознаки пізнього Шостаковича – сюїтна замкненість.

Соната для альту та фортепіано (1975) – останній твір, написаний Шостаковичем незадовго до смерті. Один із прекрасніших творів, де сум сполучається з любов'ю до краси життя. Звернення до скарбів минулого – “Лунної сонати” Л. Бетховена.

Б. Е. Бріттен (22.11.1913) – англійський композитор, піаніст і диригент. Ранні твори – квартет-фантазія. Експресія, сміливе використання динамічних контрастів, гострі гармонії, незвичайні поліфонічні сполучення (у середині тональності). Введення народних пісень. Соната для віолончелі і фортепіано, симфонієта для віолончелі та оркестру (присвячена М. Л. Ростроповичу), концерт для скрипки з оркестром (1939 – 1 ред.; 1950 – 2 ред.). для віолончелі з оркестром (1964).

РОЗДІЛ VI. ВИДАТНІ ВИКОНАВЦІ ХХ СТОРІЧЧЯ

Тема 6.1. Видатні виконавці ХХ сторіччя на струнних інструментах К. Флеш, Фр. Крейслер, Ж. Тібо, Дж. Енеску, Й. Сігеї.

К. Флеш (1873–1944) – угорський видатний теоретик скрипкової гри ХХ сторіччя. 1897–1944 – викладач різних навчальних закладів: Амстердам, Берлін, Філадельфія, Лондон та ін. Його кращі учні – Г. Шерінг, Неве, Лещинський. Методичні твори, “Мистецтво скрипкової гри”. Редакції скрипкових творів Й. С. Баха, Й. Гайдна, В. Моцарта, Л. Бетховена, Й. Брамса, Н. Паганіні та ін. Заснування у Лондоні медалі К. Флеша і конкурсу молодих музикантів-виконавців, які носять його ім'я.

К. Флеш – виконавець: монументальність гри, досконале володіння інструментом. Концертна діяльність: камерний ансамбль з Артуром Штабелем. Цикл із 35-ти концертів, де виконано 60 творів 48-им композиторів різних епох і стилів.

Фр. Крейслер (1875–1962) – видатний віденський музикант-виконавець першої третини ХХ сторіччя. Поєднання віденської та французької культур. Новаторство у виконанні прийомів скрипкової гри: вібрато, штрихи, використання портаменту, акценти правою та лівою руками одночасно. Принципи аплікатури: глісандо, безліч переходів.

Виконання цих прийомів гри зі смаком. Дві основи виконавського мистецтва Фр. Крейслера – співучість і ритм.

Фр. Крейслер – майстер мініатюри. Деталізація зміни настроїв, нюансів, емоцій. Побудова концертів. Навчання у Паризькій консерваторії. Тури по США. Дружба з Е. Ізаї, Ж. Тібо, П. Казальсом. Виконання своїх творів під ім'ям інших композиторів. Поєднання виконавської і композиторської діяльності. Дві групи мініатюр: віденського стилю та п'єс, що імітують класику XVII – XVIII ст. Великі твори: два квартети, дві оперети: “Яблуневий цвіт” та “Зізі”. Більш ніж 60 транскрипцій – блискучі концертні обробки, вільні редакції: варіації Н. Паганіні “Відьма”, А. Кореллі “Фолія”, каденції до концертів Л. Бетховена, Й. Брамса, Н. Паганіні, сонати Дж. Тартіні “Диявольська трель”.

Ж. Тібо (1881–1953) – француз. Незрівнянне виконання музики французьких композиторів – зразок майбутнім нащадкам. Людність, витонченість, натхнення – риси, що близькі його творчій натурі. Роль Е. Ізаї у його житті. Засновник тріо з Корто і Казальсом; разом з М. Лонг – засновник вищого музичного училища у Парижі, а також у 1943 р. в окупованому Парижі разом з М. Лонг заснування національного конкурсу піаністів і скрипалів.

Дж. Енеску (1881–1955) – видатний румунський скрипаль, композитор, диригент і піаніст. Дж. Енеску – гордість музичної культури Румунії. Сполучення прийомів гри французької та румунської шкіл. Особливість виконавських прийомів гри Дж. Енеску. І. Менухін – кращий учень Дж. Енеску.

Дж. Енеску – композитор. Твори для скрипки: пісні, сонати для скрипки і фортепіано. Дві “Румунські рапсодії” – найбільш популярні твори. Гра у камерних ансамблях з К. Сенс-Сансом та П. Казальсом; А. Казеллою та Л. Фурньє. Доля опери “Едип”. Дружба з Д. Ойстрахом.

Й. Сігеї (1892–1973) – угорський скрипаль, представник віртуозно-романтичного напрямлення. Реформатор скрипкового репертуару. Посилення уваги до творів І. С. Баха – першого із скрипалів, що побудував концерт тільки з творів І. С. Баха. З іншого боку, поновлення репертуару творами сучасних композиторів того часу. Прихильник музики С. Прокоф'єва, А. Берга, Б. Бартока. Естетичні та методичні принципи, що відобразились у його книгах.

Представники кінця ХХ сторіччя: Я. Хейфець, Є. Цимбаліст, М. Ельман, Н. Мільштейн, Б. Гольдштейн, І. Менухін, І. Стерн, Г. Шеррінг, І. Безродний, М. Вайман, І. Ойстрах, В. Климов, Б. Гутников, М. Полякін, В. Третяков, В. Співаков, Г. Кремер, С. Стадлер, В. Репін – скрипалі; Ю. Башмет, У. Примроуз, П. Хіндеміт, А. Казадезюс, В. Борисовський – альтисти; Н. Шаховська, Д. Шафран, Н. Гутман, О. Рудін, С. Кнушевицький – віолончелісти.

Тема 6.2. Дві яскраві особистості ХХ сторіччя Д. Ф. Ойстрах та Л. Б. Коган.

Д. Ф. Ойстрах (1908–1974) – видатний художник-виконавець. Уродженець Одеси. Учень П. С. Столярського. Досконалість його гри. Художник світла, сонця, найліричніший із скрипалів ХХ сторіччя. Переможець всеукраїнського конкурсу 1930 р., II премія на конкурсі ім. Г. Венявського у Варшаві (1935), I премія на конкурсі ім. Е. Ізаї у Брюсселі (1937). Риси артистичної індивідуальності. Виконавське мистецтво, природність скрипкової гри, віртуозна майстерність. Інтерпретаторська всебічність, різноманітність репертуару. Серія концертів “Розвиток скрипкового концерту”. Д. Ойстрах – перший виконавець присвячених йому концертів М. Мясковського, А. Хачатуряна, Д. Шостаковича, Д. Кабалевського, Ракова. Диригентська діяльність. Д. Ойстрах – ансамбліст. Тріо з Л. Оборінім та С. Кнушевицьким. Педагогічна діяльність. Записи видатних творів для скрипки.

Л. Б. Коган (1924–1982). Виходець із Дніпропетровська. Учень А. Ямпольського. Видатний скрипковий артистизм. Блискавична індивідуальність, віртуозна майстерність, масштабність. Динамічний характер, драматичний, вольовий, мужній склад гри.

Перша премія на Празькому фестивалі демократичної молоді (1948), I премія на конкурсі ім. королеви Єлизавети у Брюсселі. Виконання творів Н. Паганіні, Г. Венявського, А. В’етана, П. Сарасате, І. Брамса, А. Хачатуряна. Перший виконавець присвячених йому творів Т. Хреннікова – концерт, К. Караєва, А. Бабаджаняна. Ансамбль з Е. Гілельсом. Концертні цикли. Педагогічна діяльність. Записи виконання видатних скрипкових творів.

Тема 6.3. М. Л. Ростропович – видатний віолончеліст ХХ сторіччя.

М. Л. Ростропович (1927 р.) – новий тип виконавця. Універсальність М. Ростроповича у виконанні творів різних епох і стилів. М. Ростропович і С. Ріхтер – близькість поглядів. Романтик за духом, виконання осмислене до дрібниць. Присвячення композиторів Ростроповичу: симфонія-концерт С. Прокоф’єва, концерти Д. Шостаковича, А. Хачатуряна, рапсодія-концерт Д. Кабалевського, соната і концерт Б. Бріттена та ін. Праця з С. С. Прокоф’євим по створенню симфонії-концерту. Зв’язок з Д. Д. Шостаковичем, дружба з Б. Бріттенем. Виконання сонати Б. Бріттена з С. Ріхтером.

Завдяки йому – увага до віолончелі. Виконання мініатюр тільки на біс. Масштабність виконання, віртуозність без обмежень, різноманітність складної техніки і блискавичність виконання штрихів.

Творча індивідуальність. Твори М. Ростроповича – поема для віолончелі і прелюдія для фортепіано, мелодизм обдарованості.

Учасник та переможець багатьох міжнародних змагань.

З 50-х років ХХ ст. – епоха М. Ростроповича. Майстер циклів. Виконання циклу з 34-х віолончельних концертів від А. Вівальді до сучасності – у С.-Петербурзі “Три сторіччя віолончелі”. Виконання сюїт І. С. Баха впродовж творчого життя. Останній запис всіх сюїт – зразок сучасного переосмислення виконання цього циклу.

Член Королівської Академії музики в Англії. 1965 р. – участь у фестивалі в Англії. 1966 – звання артиста фестивалю у Нью-Йорку.

М. Ростропович – диригент, громадський діяч. Створення фонду в Москві.

М. Ростропович знаменитий викладач з 20-х років. У 1959 р. отримав звання професора. Серед учнів – Н. М. Шаховська, Ю. Фалік, Купін та ін.

М. Ростропович – член журі міжнародних конкурсів ім. Гануша Вігана в Празі (1955), ім. П. Казальса в Парижі (1957 р.) і Мексиці (1959 р.), II Міжнародного конкурсу ім. П. Чайковського.

Тема 6.4. Участь у професійних міжнародних конкурсах виконавців на струнних інструментах.

Конкурси – від латинської – зустріч, змагання музикантів на попередньо оголошених умовах. У древній Греції біля 590 р. до нашої ери змагались співаки, атлети, виконавці на різних інструментах.

Започаткування безлічі конкурсів, які названі іменами видатних музикантів, виконавців на скрипці.

Брюссель – ім. Е. Ізаї. 1937 р. Переможці Д. Ойстрах, Н. Мільштейн.

Імені бельгійської королеви Єлизавети – з 1951 р. проводиться щорічно (піаністи, скрипалі і композитори). Конкурс кuartетів у Льєжі з 1951 р. проводиться щорічно.

Бразилія (скрипалів) – з 1965 р. у Ріо де Жанейро – з 1959 р. 1 раз у 3 роки.

Великобританія (скрипалів) – ім. К. Флеша в Лондоні – з 1945 р. – щорічно.

Канада (скрипалі, піаністи, вокалісти) – у Монреалі – з 1966 р. – щорічно.

Франція – ім. Ж. Тібо і М. Лонг – Париж (скрипалі, піаністи). Перший – 1943 р., другий – 1946 р., з 1949 р. – один раз на два роки.

Німеччина – Мюнхен (різні спеціальності) – з 1952 р. – щорічно.

Чехословаччина “Празька весна” (різні спеціальності) – з 1947 р. – щорічно.

Польща – ім. Г. Венявського. 1-й – 1935 р., Варшава, поновлений з 1952 р. у Познані. Проходить один раз на 5 років.

У Румунії (скрипалі, піаністи, вокалісти) – ім. Дж. Енеску в Бухаресті – з 1958 р. один раз у три роки.

У Росії – ім. П. Чайковського (скрипалі, піаністи) – з 1958 р., з 1962 р. – віолончелісти, з 1966 р. – вокалісти – 1 раз у чотири роки.

Італія – імені Н. Паганіні в Генуї – з 1954 р. – щорічно.

Відень – ім. В. Моцарта – Зальцбург (піаністи, скрипалі, вокалісти), 1956 р.

Швейцарія – Женева (різні спеціальності) – з 1939 р. – щорічно.

Наявність також конкурсів, що не мають постійного місця проведення. Наприклад: віолончелістів ім. П. Казальса проводиться один раз

на два роки у різних країнах. Перший – у 1957 р. – Париж. У 1920 р. у Москві проведено два конкурси скрипалів на честь 40-річчя творчої діяльності професора Московської консерваторії Гржималі. У 1927 р. проведений квартетний конкурс. У 1911 р. у Москві – конкурс віолончелістів. У Харкові – 1930 р. – конкурс скрипалів.

Проведення різноманітних змагань професіоналів у різних країнах світу. З 1991 р. в Росії “Дягілев-центр” проводить конкурс ім. Дягілева – скрипалів і піаністів. В Україні – Ворзель, Житомир, Крим – Ялта.

РОЗДІЛ VII. УКРАЇНСЬКА СМІЧКОВА МУЗИКА

Тема 7.1. Розвиток української музичної культури.

Твори видатних українських композиторів.

Історія розвитку української культури сягає у далеке минуле. Початок розвитку української культури з IX сторіччя – з формування Київської Русі. XVI ст. – перша половина XVIII ст. – розвиток духовної культури: партесні співи, концерт; спиралися на народну культуру – використання багатоголосся. Друга половина XVIII ст. – розвиток жанру інструментальної музики від мініатюри до циклічних форм – сонати і симфонії. Творчість композиторів Д. Бортнянського, М. Березовського. Використання фольклору, народність.

Кінець XVIII ст. – початок важливого етапу в історії формування національної композиторської школи. Засновник української класичної музики М. В. Лисенко. Два зразки різних жанрів каптанно-ораторіального, оперного, хорового, камерно-вокального, інструментального. М. В. Лисенко – видатний педагог, піаніст, диригент, музично-театральний діяч, дослідник українського фольклору. П. Сокальський, А. Вербицький, Січинський – попередники М. Лисенка у жанрі інструментальної музики.

Послідовники творчості М. Лисенка – композитори XIX – XX ст. К. Стеценко, Я. Степовий, М. Лсонгович, С. Людкевич, В. Косенко.

20-ті роки XX ст. – закладення основи симфонічного жанру, визначення двох напрямів симфонічної драматургії: лірико-епічне (Л. Ревуцький) і конфліктно-драматичне (Б. Лятошинський).

20–30-ті роки ХХ ст. – розквіт камерно-інструментальної музики. Творчість М. Колесси, М. Коляди, В. Косенка, Б. Лятошинського, В. Фемеліди. В. Косенко – “Класичне тріо”. Б. Лятошинський – пошук ладогармонічних і темброво-інтонаційних засобів виразності. 2-й квартет (1922 р.) – сполучення романтики, експресіонізму та імпресіонізму. В. Борисов – квартети №№ 1, 2, Д. Клебанов – квартети №№ 1, 2, 3 – значні твори цього періоду.

Створення К. Данькевичем у 30-ті роки квартету, М. Колядою сонати для скрипки і фортепіано, струнного квартету, квінтету; О. Філіппенко – 1-го квартету. Цикл із 3-х поем для скрипки, віолончелі і фортепіано М. Тица – “Драматична”, “Лірична”, “Героїчна” – значне досягнення української камерної музики. Яскрава образність, цікавий тематизм, різнохарактерність.

У роки Великої Вітчизняної війни патріотична й інтернаціональна теми. Фортепіанне Тріо № 2 Лятошинського – тема народу, що бореться (в жанрі камерно-інструментального ансамблю). Обґрунтування тематизму фольклорними зразками; звернення до народної підголосної поліфонії. “Камерна симфонія” Лятошинського – ідейний зміст 4-частинного “Українського квінтету”.

Розвиток тематики подвигів народу, боротьба за Батьківщину, інтернаціоналізм у післявоєнні роки.

Другий квартет (1948) О. Філіппенка і “Орлеанські ескізи” А. Штогаренка (1960) для 2-х скрипок, альту і віолончелі.

Другий квартет О. Філіппенка. Показ українського патріотизму. Присвячення С. Ковпаку. Риси епічної драматургії – масштабність квартету.

1946 р. – фортепіанний квінтет Д. Клебанова.

50–60 рр. Створення ансамблів для духових інструментів. Квартети Клебанова, Шамо, Орфесва, квінтети – Ляшенка, Таранова, Іщенко, тріо Бебіка. В останні роки струнні квартети – 3, 4 Філіппенко, 3-й Борисова, 3-й Тица, 5, 6 Клебанова. Середнє покоління – твори Бібіка, Грабовського, Губаренка, Іщенко, Сильвестрова, Скорика, Станковича.

Праця А. Штогаренка у 60–70-ті роки у жанрі сонати (віолончельні сонати); Скорика (скрипкові сонати); Іщенко (скрипкова, віолончельна, флейтова, фортепіанна сонати).

Інтонаційна бадьорість, жанрове життя, ліричні авторські ремарки сонат Скорика М. (1963).

Е. Станкович – триптих для скрипки і фортепіано “На Верховині” (Колискова, Весілля, Імпровізація) - 1972 р., варіантно-динамічне зростання (веснянки, щедрівки), поступове “нарощування мелодичної лінії”. Прагнення розкрити багатство духовного світу народу Закарпаття у різних емоційних площинах. Використання веснянок, щедрівок.

У 60–70-ті роки – розширення кола творів, насамперед для скрипки і віолончелі. Скрипковий концерт М. Скорика і віолончельний Ю. Іщенко. У скрипковому – речитативність, цікава інтерпретація фольклорних інтонацій, використання темброво-сонористичних ефектів. Наближення віолончельного концерту до жанру симфонії конфліктно-драматичного типу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Альшванг А. Л. Бетховен.

Архимович М., Гордійчук М. М. В. Лисенко.

Ауер Л. Моя школа гри на скрипці. – М.: Музика, 1965.

Барсова Л. М. А. Римський-Корсаков.

Белецький І. Антоніо Вівальді.

Белецький І. А. Брукнер.

Булучевський Ю., Фомін В. Старовинна музика. Словник. – М.: Музика, 1974.

Виноградов А. Засудження Паганіні.

Волков А. Л. Коган.

Ворбс Г. Х. Фелікс Мендельсон-Бартольдї. – М.: Музика, 1966.

Вітачек Е. Очерки по истории изготовления смычковых инструментов. – М.: Музика, 1965.

Гайдамович Т. Святослав Кнушевицький. – М., 1985.

Гінзбург Л. Дж. Тартіні. – М., 1969.

Гінзбург Л. Пабло Казальс. – М.: Музика, 1958, 1966.

Гінзбург Л. Історія віолончельного мистецтва. Вип. I. – М.: Музика, 1990.

Гінзбург Л. Історія скрипкового мистецтва. – М.: Музика, 1965.
 Горлов А. М. Виробництво і ремонт смичкових інструментів. – М., 1975.
 Григор'єв В. Л. Коган. – М.: Музика, 1987.
 Григор'єв В. Ю. “Ніколо Паганіні. Життя та творчість”
 Грінберг М. Російська альтова література. – М.: Музика, 1967.
 Данько Л. С. С. Прокоф'єв.
 Довідники Міжнародні конкурси. – М., 1958, 1962 та ін.
 Долгов П. Смичкові квартети Бетховена. – М., 1980.
 Друскін М. І. Брамс.
 Ейніштейн А. Моцарт.
 Ентеліс. Силуети композиторів ХХ сторіччя.
 Єжєвська З. Фрідерік Шопен. Варшава, 1981.
 Житомирський. Роберт Шуман. Нариси життя та творчості.
 Збірки статей і документів про Міжнародні конкурси. – М., 1966.
 Івашкін А. Д. Шафран. – М., 1980.
 Івашкевич Я. Шопен. – К.: Музична Україна, 1989.
 Кан А. Радості и печали. – М., 1977.
 Кабалецький Д. Нариси, листи, творчі зустрічі / Укл. В. Вікторов.
 Козолупова Г. С. Козолупов С. М. Життя та творчість.
 Конен В. Фр. Шуберт.
 Конькова Г. Ю. Іщенко.
 Корредор Х. М. Бесіди з Пабло Казальсом. – Л., 1960.
 Котляров Б. Дж. Енеску.
 Кремльов Ю. Йозеф Гайдн.
 Кремльов Ю. К. Сен-Санс.
 Кремнев Б. Бетховен. – М., 1961.
 Левік Б. В. Музика французьких революціонерів ХVIII ст.
 Лісецький С. Українська музична література. 7 кл. – Київ: М.У., 1963.
 Мазель Л. Шопен. – Москва, 1960.
 Мартинов І. Нариси з зарубіжної музики.
 Мейліх Е. Фелікс Мендельсон-Бартольдї. – Л., 1973.
 Мострас К. Г. 24 каприса для скрипки соло Н. Паганіні. – М.: Музика, 1959.

Музика ХХ сторіччя. Нариси. II частина / Під ред. Житомирського, Ярустовського. – М.: Музика, 1984.
 Музичні конкурси у минулому і сучасні. – М., 1970.
 Пальмін А. Нікколо Паганіні.
 Попова Г. Моцарт.
 Понятовський С. Історія альтового мистецтва. – М.: Музика, 1984.
 Понятовський С. Питання музичної педагогіки. Вип. 8. – М.: Музика, 1987.
 Раабен Л. Життя видатних скрипалів та віолончелістів, I, II чч. – М. – Л., 1967.
 Раабен Л. Скрипка. – М.: Музика, 1963.
 Раабен Л. Скрипкова та віолончельна творчість Чайковського. – М., 1958.
 Раабен Л. О. Шультпяко, М. Вайтман – виконавець та педагог.
 Рабей В. Сонати та партити І. С. Баха для скрипки соло.
 Рогожина Н. Сезар Франк. – М., 1969.
 Сігеті Й. Спогади і нотатки скрипаля. – М.: Музика, 1969.
 Сігітов С. Габріель Форе. – М., 1982.
 Сорочер Я. Скрипкові сонати Бетховена. – М.: Музика, 1963.
 Сорочер Л. Йозеф Сігеті.
 Спілка композиторів України. Довідник. – М.: Україна, Київ, 1984.
 Струве Б. О. Процес формування віол і скрипок. – М., 1959.
 Суптеля А. Ян Сібеліус.
 Творчі портрети композиторів. Популярний довідник. – М.: Музика, 1989.
 Флеш К. Мистецтво скрипкової гри. – М.: Музика, 1964.
 Хентова С. Молоді роки Д. Шостаковича.
 Хопрова Т. С. І. Танєєв.
 Чорна О. Моцарт.
 Ширінський А. Скрипкові твори Д. Шостаковича.
 Шресер-Ткаченко А. Я. Історія Української музики. – М.: Музика, 1981.
 Юзефович Ю. Давід Ойстрах. – М.: Музика, 1985.
 Яворський Е. Віталій Губар.

Ямпольський І. Капріси Н. Паганіні.
Ямпольський І. Вибрані дослідження та статті.
Ямпольський І. Д. Ойстрах. – М.: Музика, 1964.
Ямпольський І. Фріц Крейслер.
Ямпольський І. Д. Шафран. – М., 1974.
Ямпольський І. Концерти Моцарта для скрипки з оркестром. – М., 1962.
Ямпольський І. Нікколо Паганіні. – М.: Музика, 1968.
Ямпольський І. Російське скрипкове мистецтво. – М. – Л., 1961.
Янкелевич Ю. Педагогическое наследие.

Фонотека

Бах І. С. Сонати та партити для скрипки соло. Г. Шерінг, Г. Кремер.
Бах І. С. Концерт № 1. a-moll. Н. Мільштейн.
Бах І. С. Концерт № 2. E-dur. Б. Гольдштейн.
Бах І. С. Концерт для 2-х скрипок з оркестром. Дж. Енеску, І. Менухін.
Бах І. С. Концерт для 2-х скрипок з оркестром. К. Флеш, Й. Сігеті.
Бах І. С. Партита № 2. d-moll. Ю. Сітковецький.
Бах І. С. Партита № 3. E-dur. В. Пікайзен. Г. Шерінг.
Бах І. С. Соната № 1. Адажіо. Дж. Енеску.
Бах І. С. Сюїта № 2 для віолончелі соло. М. Ростропович, Д. Шафран.
Бах І. С. Сюїти для віолончелі соло. П. Казальс.
Бах І. С. Соната № 2. А. Рудін. Три сонати для віолончелі та клавесина.
Бах І. С. Сюїти для віолончелі соло. Д. Шафран.
Бетховен Л. Варіації на тему з оп. Моцарта “Чарівна флейта” для віолончелі і ф-но.
Бетховен Л. Квартет № 10 E♭-dur. I ч.
Бетховен Л. Концерт для скрипки з оркестром D-dur Л. Коган.
Бетховен Л. Соната № 5. “Весняна” I ч. Г. Шерінг. А. Рубінштейн.
Бетховен Л. Соната № 9. “Крейцера” Г. Шерінг. А. Рубінштейн.
Бетховен Л. 7 варіацій для віолончелі та фортепіано. А. Рудін.
Бетховен Л. Концерт для скрипки з оркестром. М. Полякін.

Бетховен Л. Концерт для скрипки з оркестром D-dur Л. Коган.
Бетховен Л. Сонати для віолончелі та фортепіано. П. Фурньє, А. Шнабель.
Бетховен Л. Концерт для фортепіано, скрипки і віолончелі з оркестром. Вик. С. Ріхтер, Д. Ойстрах, М. Ростропович.
Бетховен Л. Соната № 9. Крейцера. Г. Шерінг. А. Рубінштейн.
Боккеріні Л. Соната № 2 До-мажор. В. Феїгін.
Боккеріні Л. Концерт Соль-мажор. Д. Шафран.
Боккеріні Л. Концерт Соль-мажор. Н. Шаховська.
Брамс І. Концерт для скрипки та ф-но з оркестром. Я. Хейфець, Д. Ойстрах.
Брамс І. Соната № 1 для віолончелі та фортепіано. Д. Шафран.
Брамс І. Сонати № № 1, 2 для альту та фортепіано. У. Примроуд, В. Борисєвський.
В’єтан А. Концерт № 5 для скрипки з оркестром. Я. Хейфець.
Валентині Дж. Соната Мі-мажор для віолончелі та фортепіано.
А. Рудін.
Венявський Г. Концерт № 2 для скрипки з оркестром. Полонези.
Вівальді А. Концерт для віолончелі з оркестром до-мінор, Н. Гутман.
Вівальді А. Концерт для віолончелі з оркестром ля-мінор. Георгіані К.
Вівальді А. Концерт для віолончелі з оркестром Соль-мажор. Н. Шаховська.
Вівальді А. Пори року, ор. 8., Концерт № 3. Осінь I–III чч.
Гайдн Й. Концерт № 1 для віолончелі з оркестром. Вик. К. Герогіан.
Гайдн Й. Концерт № 1 для віолончелі з оркестром. Вик. П. Гутман.
Гайдн Й. Концерт № 1 C-dur. I. Стерн.
Гайдн Й. Концерт № 2 для віолончелі з оркестром. D-dur, ор. 101 Д. Шафран, Г. Кассадо.
Гайдн Й. Соната № 7. I ч. I. Політковський.
Гайдн Й. Концерт № 2 для віолончелі з оркестром. Вик. Г. Кассадо.
Гендель Г. Соната № 5 для скрипки та фортепіано ля мажор.
Глазунов А. Концерт для скрипки з оркестром. М. Полякін.
Глінка М. Соната для альту та фортепіано. В. Борисєвський.

Дворжак А. Концерт для віолончелі з оркестром сі-мінор.
Дворжак А. Сонатина для скрипки та фортепіано. В. Пршигода.
Дебюсі К. Соната для віолончелі та фортепіано. Г. П'ятигорський.
Кореллі А. Фолія.

Крейслер Ф. Венський каприс. Е. Ізаї.

Лало Е. Концерт для віолончелі з оркестром. М. Марешаль.

Лало Е. Концерт для віолончелі з оркестром. Ф. Лузанов.

Мендельсон Ф. Концерт для скрипки. Е. Ізаї.

Моцарт В. Квартет № 19. (Танєєва)

Моцарт В. Концерт № 5 для скрипки з оркестром. Д. Ойстрах.

Моцарт В. Концертна симфонія для скрипки та альту з оркестром,
Es-dur.

Моцарт В. Соната для скрипки та ф-но. Соль-мажор. К. Флеш.

Моцарт В. Сонати для скрипки та ф-но. А. Грюмьо. К. 304, К. 376.

Паганіні Н. Кантабіле D-dur. І. Коган.

Паганіні Н. Кантабіле для скрипки та фортепіано. Л. Коган.

Паганіні Н. Каприс №№ 1, 5, 6, 9. І. Коган.

Паганіні Н. Концерт № 1 D-dur. І. Коган.

Паганіні Н. Каприси. С. Стадлер.

Прокоф'єв С. Концерт № 2 для скрипки з оркестром. Я. Хейфець.

Прокоф'єв С. Соната для віолончелі та фортепіано. Д. Шафран.

Равель М. Соната для скрипки та фортепіано. Соль-мажор.

Й. Сігеті.

Рахманінов С. Соната для віолончелі та фортепіано. П. Тортельє.

Рахманінов С. Соната для віолончелі та фортепіано. С. Кнуше-
вицький.

Сарасате П. Іспанський танок № 8 ля-мінор. Циганські наспіви.

Сен-Санс К. Концерт для віолончелі з оркестром. Д. Шафран.

Тартіні Дж. Сонати "Диявольська трель" та "Покинута Дідона"

І. Стерн.

Франк С. Соната для скрипки та фортепіано ля-мажор. Ж. Тібо.

Хачатурян А. Концерт для віолончелі з оркестром. С. Кнушевиць-
кий.

Чайковський П. Концерт для скрипки з оркестром. Й. Сігеті.

Чайковський П. Варіації на тему рококо. М. Ростропович.

Шопен Ф. Соната для віолончелі та фортепіано соль-мінор. Г. П'яти-
горський.

Шопен Ф. Соната для віолончелі та фортепіано Соль-мінор. П. Тор-
тельє.

Шоссон Е. Поема Дж. Енеску.

Шостакович Д. Соната для віолончелі та фортепіано. Д. Шафран.

Шпор Л. Концерт № 8 для скрипки з оркестром. Г. Куленкамф.

Шуберт Ф. Концертштюк D-dur для віолончелі. Н. Гутман.

Шуберт Ф. В. Борисовський Експромт. G-dur, op. 90. № 3.

Шуберт Ф. Фантазія для скрипки та фортепіано. А. Буні. C'- dur,
op. 159.

Шуман Р. Концерт для віолончелі з оркестром ля-мінор. Г. де
Малуха, Г. П'ятигорський, М. Ростропович, Кеене Ярві.